

SOCIALINIUS MOKSLUS STUDIJUOJANČIŲ UNIVERSITETO STUDENTŲ PROFESINĖS IDENTIFIKACIJOS FORMAVIMĄSI RIBOJANTYS VEIKSNIAI

Simona Jonušaitė, Vilma Žydžiūnaitė

Kauno technologijos universitetas, Socialinių mokslų fakultetas, Edukologijos institutas

Įvadas

Profesinio identiteto studijose tyrimai pradėti sąlyginai neseniai. Profesinę identifikaciją, kaip kompleksinį konceptą, fragmentiškai per paskutiniuosius kelis dešimtmečius tiria socialinių, humanitarinių, techniškujų mokslų sričių atstovai visame pasaulyje, pavyzdžiui: slaugai (Eriksen, 2004; Roberts, 2000), psichologijai (Ikiugu, Rosso, 2003), konsultavimui (Nelson, Jackson, 2003; Hansen, 2003; Brott, Myers, 1999), vadybai (Holden, Harte, 2004; Dobrow, Higgins, 2005 ir kt.), inžinerijai (pvz., Loui, 2005), ugdymui (Olesen, 2001; Brott, Kajs, 2001; Sachs, 2001) atstovaujantys mokslininkai. Atliekamais tyrimais jie siekia nustatyti, kaip formuojamas profesinis identitetas akademinėje aplinkoje ir profesinėje veikloje.

Profesinio identiteto formavimosi praktinėje veikloje tyrimai. Vadybos srityje dirbantys Holden ir Harte (2004) tyrė neseniai baigusiujų universitetą asmenų profesinių kompetencijų vystymą praktikoje, tik maža dalimi paliesdami profesinio identiteto formavimąsi aukštojoje mokykloje. *Slaugos srityje* L. Roberts (2000) vertino sąlygas, kurios skatina slaugytojų profesinę identifikaciją autoritariniu valdymu pasižyminčioje organizacijoje. A. McMichael (2000), atstovaujanti *socialinio darbo* kryptį, kokybiniu tyrimu siekė išsiaiškinti, ar egzistuoja ryšys tarp profesinio identiteto vystymosi, profesinio statuso, profesinio įvaizdžio ir tęstinio švietimo.

Profesinio identiteto formavimosi studijose tyrimai. Slaugos mokslo atstovai tyrė mokymosi procesus, nustatydami profesines žinias, kurias studentai formuojasi bakalauro studijose (Eriksen, 2004). *Psichologijos srityje* atstovai M. Ikiugu ir H. Rosso (2003) siekė nustatyti studentų profesinės identifikacijos ypatumus studijų modulyje (profesinės terapijos teorijos kurse), nevertindami platesnių studijų aplinkų. J. T. Hansen (2003), kaip ir minėtieji mokslininkai, siekė įvertinti, kaip studentų profesinę identifikaciją veikia į studijų programą įtrauktas psichinių susirgimų diagnostikos modulis. Studentų profesinės identifikacijos formavimąsi studijose tyrė *konsultavimo atstovai* K. Nelson ir G. Jackson (2003), kurie savo tyrimu bandė nustatyti konsultavimo studijų programos ispanų kilmės studentų profesinės identifikacijos veiksnius. *Vadybos mokslo atstovai* S. Dobrow ir M. Higgins (2005) longitudinaliu tyrimu, trukusio

penkerius metus, siekė išsiaiškinti, kaip elitinės mokyklos verslo studentų bakalauro ir magistrantų profesinis identitetas susijęs su dalyvavimu mentorių tinkluose (angl. *development mentoring networks*). *Inžinierinių mokslų* atstovas M. Loui (2005) tyrė, kaip inžinierinės etikos studijavimas veikia studentų profesinę identifikaciją.

Dažniausiai įgyvendinami *edukologijos srityje* profesinės identifikacijos tyrimai: pavyzdžiui, L. Roberts (2000) tyrė matematikos bakalauro studentų bei pradedančiųjų mokytojų nuostatas į save, savo veiklą, vertino, kaip jie save suvokia matematikos mokytojo vaidmenyje. Tyrėja taip pat ieškojo veiksnių, labiausiai lemiančių respondentų nuostatas į profesinį identitetą. Tyrimu siekta išsiaiškinti, ką konkrečiam individui reiškia socializacija praktikos bendruomenėje bei kaip jie aiškina sąveikas tarp savęs, struktūros ir bendravimo su kolegomis. Vieną naujausių tyrimų edukologijos srityje atliko E. Jurašaitė-Harison (2005), kuri siekė įvertinti, kaip vystosi mokytojo profesionalumas neformaliose situacijose. Autorė gilinasi į tai, kaip pradinės mokyklos mokytojo dalyvavimas tyrime skatina jo profesionalumo formavimąsi. Tirta, kaip mokytojas vertina save kaip besimokantįjį ir, tuo būdu, kaip per mokymąsi rekonstruoja savo profesinį identitetą. K. Krabi (2006) disertaciniu tyrimu išsiaiškino, kaip dėstytojai ir mokslininkai mokosi savo profesijos, kaip jie suvokia profesionalumą ir kokių galimybių mato šitoje srityje.

Lietuvoje profesinis identitetas pradėtas tirti palyginti neseniai ir ši tema šalies kontekste – sąlyginai nauja: profesinio identiteto tyrimų pradmenimis laikytini profesinio kryptingumo (Kregždė, 1988; Navaitienė, 2000; Balžakienė, 2002), profesinio orientavimo, profesinio pasirinkimo, karjeros projektavimo (Stanišauskienė, 2004; Urbonienė, 2004; Pukelis, 2002) tyrimai, kurie nėra tapatūs profesinio identiteto tyrimams. Profesinio identiteto temos nagrinėjamo pradžia galima laikyti šiuos tyrimus: V. Žydžiūnaitės (2005), V. Žydžiūnaitės, G. Saulėnienės (2006), kuriuose tirtas profesinio identiteto vystymasis, V. Vainilavičiūtės (2000) – tikybos mokytojų profesinio identiteto, A. Augustinaičio (2002) profesionalumo sampratos kaitos ir to iššauktą poreikį vykdyti ugdymo srities pokyčius.

Vis dėlto iki šiol atliekami fragmentuoti, orientuojantis tik į tam tikro studijų dalyko studijavimo

ar dėstytojų pagalbos įtakos studentų profesinei identifikacijai edukologiniai tyrimai. Stokojama tyrimų, nukreiptų į studijų konteksto poveikio profesiniam identitetui formuotis pažinimą. Kol kas mažai tyrimų, kuriais įvertinami socialinių mokslų srities studento profesinės identifikacijos neigiami veiksniai.

Tyrimo tikslas. Nustatyti ir apibūdinti ugdymo ir ugdymosi veiksnius, ribojančius socialinių mokslų krypties studentų profesinę identifikaciją.

Tyrimo problema charakterizuojama dviem probleminiais klausimais: *Kokius veiksnius galima vadinti ribojančiais studento profesinę identifikaciją studijų kryptyje? Kokiu lygmeniu jie pasireiškia?*

Tyrimo objektas – profesinės identifikacijos formavimąsi ribojantys veiksniai.

Tyrimo uždaviniai: nustatyti socialinių mokslų studentų profesinės identifikacijos studijų kryptyje veiksnius; atskleisti neigiamų profesinio identiteto formavimosi veiksnių pasekmes studento profesionalizacijai studijose.

Tyrimo metodai: mokslinės literatūros analizė, duomenų rinkimo (pusiau struktūruotas interviu), duomenų analizės (fenomenografija).

Tyrimo metodologija

Tyrimo imtis. Tyrime dalyvavo keturiasdešimt du trečio ir ketvirto kurso studentai iš skirtingų Lietuvos universitetų. Informantai – sociologijos, psichologijos, socialinio darbo, socialinės edukologijos, teisės ir valdymo, vadybos ir administravimo bei viešojo administravimo studijų programų studentai. Tyrimo imties atrankos metodai – netikimybinė, tikslinė, patogioji, „sniego gniūžtės“. Prieš įgyvendinant tyrimą, tikslingai iš kiekvienos anksčiau minėtos studijų programos, pasirinkta po šešis pagrindinių dieninės formos studijų studentus, kurių paskutinės sesijos rezultatai yra teigiami ir kurie neturi akademinio skolų. Pirmieji studentai iš kiekvienos studijų programos pasirinkti patogiu būdu, tai yra, pristachius tyrimo tikslą akademinėi grupei, pakviesti dalyvauti norintieji. Vėliau „sniego gniūžtės“ principu (tai yra, rekomendavus grupės draugams) įsitraukė likusieji dalyviai. Tyrimo duomenys rinkti ir koduoti nuo 2006 metų gegužės mėnesio iki 2007 metų birželio mėnesio. Duomenų analizė vykdoma nuo 2008 metų kovo mėnesio iki 2009 metų kovo mėnesio.

Tyrimo metodai. Tyrimui duomenys rinkti pusiau struktūruotu interviu. *Duomenų analizės metodas* – fenomenografija. Fenomenografinio interviu tikslas – išgauti tyrime dalyvaujančio studento refleksijas apie jo(s) patirtis. Patirtys ir suvokimai interviu metu konstruojami bendrai abiejų dalyvių: interviuotojo ir interviuojamojo, kai kiekvienas iš jų atranda ir permašto save kitame. Remiantis šiomis kon-

ceptualiosiomis nuostatomis, kiekvienas interviu, informantui sutikus, įrašytas diktofonu. Antruoju etapu duomenys paruošti analizei: interviu perrašyti (transkribuoti) į atskirus dokumentus. Kiekvieno interviu tekstas skaitytas daug kartų ir, atsižvelgiant į tekste atskleidžiamas temas, atrinkti fragmentai ir perkelti į vieną atskirą dokumentą. Trečiuoju etapu duomenys analizuoti. Duomenų analizės žingsniai (Žydžiūnaitė, Jonušaitė, 2007):

- 1) duomenų grupavimas (kiekvienoje temoje – potemių paieška ir kelis kartus pakartojamas [per]grupavimas),
- 2) reiškinio suvokimo ar raiškos ypatybių nustatymas, išskiriant panašumus ar skirtumus;
- 3) patyrimo ar suvokimo būdų nustatymas (kategorijų sudarymas),
- 4) kategorijų hierarchinės struktūros sudarymas.

Paskutinio etapo informacija aprašyta, naratyvo forma pateikiami konceptualūs svarstymai. Šiame straipsnyje kaip tik pristatomi paskutinio tyrimo etapo rezultatai – pristatomos ekstrahuotosios kategorijos, iliustruojant informantų pasisakymais, į „paskojimą“ integruojant teorinius svarstymus.

Tyrimo etika. Atliekant tyrimą, laikytasi tyrimo etikos principų: studentai dalyvavo savanoriškai, t. y. nebuvo prievartos dalyvauti; interviu informacija, galinti pakenkti informantui ar jį identifikuoti, buvo užkoduota ir pateikti tik bendriniai aktualiausi duomenys, t. y. kiekvienam studentui suteiktas kodas (nenurodomi vardai, pavardės, universiteto pavadinimas ar kitos identifikuojančios detalės, pavyzdžiui, keli dalyviai tuo metu dirbo svarbiose valstybės lygmeniu pozicijose, bet jų prašymu, informacija apie pareigas – nepateikiama), užkoduoti studijų programų pavadinimai ir net atskirų dalykų pavadinimai studentų pasisakymuose.

Tyrimo rezultatai

Tyrimo rezultatai atskleidė, jog studento profesinės identifikacijos socialinių mokslų krypties studijose kliūtys pasireiškia trimis lygmenimis: *asmens* (studento charakteristikų specifika), *sąveikos* (studento – dėstytojo bendravimas) ir studijų *curriculum*.

Šiais lygmenimis išryškėja aktualūs, galimi valdyti edukaciniai elementai. Skiriasi pastarųjų valdymo galia ir „veikėjai“. Vienu atveju pasireiškia objektyvūs, administraciniu požiūriu koreguojami veiksniai (pavyzdžiui, studijų *curriculum*). Kitu atveju (kalbant apie dėstytojo ir studento sąveiką) didesnė atsakomybė už studento profesinės identifikacijos kliūčių eliminavimą arba minimizavimą tenka dėstytojui. Tyrimas atskleidė, jog mažiausiai paveikus yra studento asmens charakteristikų lygmuo, nes atsakomybė už profesinės identifikacijos kliūtis

perkeliamas studentui: kartais šis procesas yra savivaldus ir nepriklauso nuo studento. Edukaciniu požiūriu neigiamas veiksnys – tai studijose neįvertintos ankstesnės pavojaus galimybės ir todėl dar prieš studijas nepanaudoti prevenciniai veiksmai. Tai ypač aktualu priėmimo į studijas tvarkos atveju. Kitaip tariant, jei priėmimo į studijas metu neįvertinama studento motyvacija studijuoti konkrečią programą, tai tampa pirmine kliūtimi ir prielaida nesėkmei, kai studentui reikia formuoti profesinį identitetą studijų kryptyje.

Studijų curriculum lygmuo. Tyrimu nustatyta, kad edukaciniu požiūriu reikšmingas studento profesinei identifikacijai yra studijų curriculum lygmuo, nes išskirtinė reikšmė suteikiama *studijų programos loginės struktūros* („tinklelio“) ir *studijų programos atskirų dalykų turinio parengimui* bei *studijų curriculum įgyvendinimo kokybei*.

1. Kalbant apie *studijų programos struktūrą* („tinklelį“) ir *įgyvendinimą*, tyrimu atskleistas poreikis skirti daugiau dėmesio *priėmimo į pagrindines studijas sistemai*. Paaiškėjo, jog svarbu įvertinti priėmimo į pagrindines studijas struktūrą racionalumo ir aktualumo aspektais. Toks įvertinimas reikalingas, siekiant tikslesnio priėmimo į studijas reikalavimų atitikimo studijų programų poreikiams. Duomenų analizė išryškino, jog yra tam tikrų specifinių studijų programų (tarkime, socialinis darbas, psichologija, teisė), reikalaujančių papildomų (taip pat specifinių) asmens charakteristikų. Todėl vadinamasis „bendrasis“ priėmimas į studijas tampa neefektyvus, nes juo nesudaromos sąlygos atrinkti studijuoti tinkamų kompetencijų turinčius studentus.

Studento profesinio identiteto studijų kryptyje formavimuisi svarbus elementas yra *studijų praktikos racionalus organizavimas*. Nustatyta, kad profesinė identifikacija ribojama, kai, formuojant studijų curriculum, neišlaikoma santykio pusiausvyra tarp laiko, kurį studentas skiria profesinių teorijų studijavimui universitete bei studijų krypties praktikos pažinimui. Studento profesinę identifikaciją ribojantis veiksnys yra profesinių teorijų pritaikomumo studento pasirinktos studijuoti krypties praktikoje išryškavimo stoka.

2. Tyrimo rezultatai rodo, jog, *formuojant studijų curriculum turinį*, svarbu išlaikyti orientaciją į studento studijuoti pasirinktos krypties pažinimą. Apklaustieji studentai kliūtimis profesinei identifikacijai formuoti įvardija:

- neaiškiai apibūdinamą studijų krypties paveikslą paskaitose ir dėl to nepakankamai gilų studento pasirinktos studijų krypties pažinimą,
- studijų krypties misijos trivialumą,
- netiksliai ir neaiškiai pristatomus profesinės srities kvalifikacinius reikalavimus.

Nustatyta, kad *studijų curriculum struktūra ar įgyvendinimas* kliūtimi tampa, kai formuojant studijų programos turinį:

- dėl sisteminio požiūrio stokos studijų dalykų turinys yra defragmentuotas, o studijų dalykų turinio elementai persidengia ar yra atkartojami;
- remiamasi sudėtinga studijų programos „tinklelio“ konstravimo logika;
- neišryškinama studijavimo prasmė būsimai profesinei praktikai;
- stokojama galimybių pritaikyti profesijos teorijas studijų krypties praktikoje;
- studentas neatpažįsta turinio koncentravimo į studijų krypties pažinimą, stokojama neigiamų studijuoti pasirinktos krypties praktikos aspektų pažinimo;
- dėstytojas stokoja pedagoginės ir didaktinės kompetencijos;
- esama studijų praktikos organizavimo problemų;
- kliūtis skatina universiteto organizacinę tvarką;
- kliūtys inicijuojamos studento palaikomų išsanktinių stereotipų.

Duomenų analizė atskleidė, jeigu studentas nesupranta *studijų struktūros konstravimo principų*¹, o vidinė programos „tinklelio“ struktūra jo vertinama kaip nenuosekli, studentas nesuvokia tarpdalykinių ryšių ir studijų struktūros logikos. Nesuprasdamas tarpdalykinių ryšių, studentas nusivilia studijomis ir nebesiekia gilesnio krypties pažinimo. Tai skatina studentą pasirinkti emocinį ir pažintinį atsitraukimą nuo studijuoti pasirinktos studijų krypties. Iliustracij: DBSP-1 studijų programos ketvirtojo kurso studento pasisakymas:

...supažindinimas pirmam kurse buvo, pirmajame semestre <studijų krypties pagrindus teikiančio dalyko pavadinimas²> <...> Tai tas įvadas kaip ir nuplaukė, jo niekas kaip ir nebeprišimena. Tas dėstytojas toks įdomus buvo, kad nelabai supratom dar. O paskui ten prasideda <vardijami skirtingi studijų krypties pagrindų dalykų pavadinimai>, čia su DBSP-1 vėl nelabai siejasi. Antram, man rodos, kurse. Ir va trečiam kurse prasideda <...>, lyg ir bando kažką padaryti iš mūsų, bet kai kiti jau būna pirmais dviem kursais nusivylę ir nesupranta vėl, kas tas DBSP-1, iš naujo turi susigaudyti...

¹ Tai nutinka, kai, pavyzdžiui, pirmieji dveji studijų metai yra skiriami bendrojo lavinimo dalykams, pavyzdžiui: krypties pradmenys studijuojami pirmame kurse, o vėliau tris semestrus – bendrieji, su studijuojama kryptimi nesusiję dalykai, ir prie specialiųjų studijų krypties dalykų studijavimo grįžtama vėlesniuose kursuose.

² Laikantis tyrimo etikos, dalykų pavadinimai bei dėstytojų pavardės neminimos.

Kai studentas neatpažįsta tarpdalykinių jungčių / sąsajų, jam *nesuprantama studijų programos turinio struktūravimo logika*, nesuformuojamas studijuojamos krypties paveikslas:

...rodos, kad mokomės atskirus dalykus, niekas nejungia jų ir, kur tie dalykai panaudojami vėliau, lieka, neaišku. Pritaikomi jie yra, bet ar tai yra³, aš ligi šiol neįsivaizduoju...

Sąmoningas studento emocinis ir kognityvinis atsitraukimas nuo pasirinktos studijų krypties vyksta ir tais atvejais, kai universitetinį aukštąjį išsilavinimą įgyjantiems asmenims privalomi bendrojo lavinimo studijų dalykai yra studijuojami atskirai nuo specialiųjų studijų krypties dalykų:

...Aš tų pirmųjų dviejų kursų neminiu, kada buvo tie bendri dalykai, nes <...> šitie dalykai mane tikrai jau beveik buvo atpurte, kol sulaukiau, kai prasidėjo grynai su specialybe susiję...

Šiame kontekste teigtina, jog studento akcentuotos kliūtys nėra esminės. Jos išryškina gilesnę edukacinę problemą: studentui, nesuvokiančiam tarpdalykinių programos ryšių bei pasirenkančiam emocinio ir pažintinio atsitraukimo strategiją, išnyksta srities pažinimo motyvacija. Tačiau tai gali vykti ir dėl studento negebėjimo sisteminti skirtinguose studijų dalykuose įgyjamas žinias stokos (sisteminio mąstymo stokos). Todėl studentas susiformuoja fragmentišką pasirinktos studijuoti programos paveikslą. Šiame kontekste išryškėja prielaida apie poreikį supažindinti studentus su studijų turinio konstravimo logika⁴, idant būtų išvengta fragmentuoto studijų programos paveikslo.

Studentui nesuprantamai sukonstruotas studijų turinys, ypač, kai nėra tinkamų studento pasirinktos studijuoti krypties pagrindų (įvado) arba jis įgyvendinamas neefektyviai, kai studijų krypties pradmenims dėstyti pasirenkamas didaktinės kompetencijos stokojantis dėstytojas, studentas gali nesuvokti profesijos teorijų:

...pas vieną dėstytoją, kuris teorijas mokina, aš atsimenu: pirmą paskaitą ir jau jis kalba apie kažką. Aš nepagaunu ir taip nedrašu, o paskui paaiškėja (pasikalbėjom po kiek laiko), kad lygiai visi taip pat ir nepajuto, apie ką jis kalba. Kažkokia įžanga turėjo dar būt į tai, ką jis kalbėjo. <...> Iškart nuo kažko pradėjo, bet tai tikrai nėra pradžia, nes man nuo pirmų žodžių, nuo pirmų saki-

³ <įvardinta studijų programa DBSP-1>.

⁴ Paaiškinant studijų programos „tinklelio“ logiką: bendrųjų ir specialiųjų dalykų pasiskirstymo proporcijas ir šio suskirstymo prasmingumą, t. y. pristatant studijų programos „paveikslą“.

nių klausukai klausukai iki šiol dar...⁵.

Studentas, nuo pat studijų pradžios patirdamas sunkumą sintezuojant studijose gaunamą informaciją apie studijų kryptį, sutrinka. Tai skatina studento studijų prasmingumo sau nesuvokimą:

...iš pradžių, kai pradėjau trečio kurso pradžioje, dar atrodo, kai pradedi pažinti tai nepatinka tas, ko nedarai... <...> bet paskui supratau, kad ne, kad aš nesuprantu apie ką, nesuprantu tikslo, kodėl reikia...

Studentui nesuvokiant studijų prasmingumo, stingant aiškiai pristatyto teorijų naudingumo praktikai pagrindimo, sudaromos prielaidos studento motyvacijos studijuoti nykimui:

...Atrodo, visos studijos nuo vidurio kažkaip prasidėjo - nebuvo tos pradžios, nebuvo pagrindimo, kodėl tai reikėtų ir man tos motyvacijos dabar ir nėra...

Taigi, siekiant išvengti profesinės identifikacijos kliūtis – studento motyvacijos studijuoti mažėjimo – svarbu atsižvelgti į savarankiško mokymosi kompetencijos vystymą nuo studijų pradžios. Įvadinuose studijų krypties dalykuose aktualu supažindinti studentą su pasirinktos studijuoti krypties teorijomis, įgalinant jį studentą nuolatiniam savarankiškam studijavimui ir gilinimuisi į studijų medžiagą. Taip aktualizuojamas dėstytojo adekvačios didaktinės sistemos parinkimas.

Analizuojant duomenis, paaiškėjo, kad studentai kliūtimi laiko *universitetinių studijų specifiką – orientaciją į studijų krypties ir skirtingų sričių teorijų analizę*. Kai studijų turinys grindžiamas išskirtinai tik teorinių konstrukčių analize, o dėstytojais į savo dėstomų dalykų medžiagą neįtraukia su studentų pasirinktos studijuoti krypties praktika susijusių elementų, studentas nesuvokia pasirinktos studijų krypties teorinių studijų prasmingumo:

...kartais nesuprasi, kartais lyg ir mus ruošia ne valstybės tarnybai, o apskritai kaip <...> tokiems mokslininkams ar specialistams. Jie iš viso nieko bendro neturės su praktika, tik tai teorija...

Šiame kontekste išryškėja prielaida: studentams suvokti teorinių studijų prasmingumą studijuojamos krypties praktikai pagelbėtų profesijos teorijų perteikimas, grindžiamas profesinės praktikos pavyzdžiais. Šią prielaidą patvirtina analizuotas atvejis DBSP-1 studijų programoje:

...dėstytoja prieš modulį pirmą paskaitą <...> šiaip klausė, ko norėtumėt. Visi lyg ir užsiminė, kad norėtu, kad būtų praktiški dalykai, nes buvo atsibodę tie visi teoriniai. Aš

⁵ DBSP-5 studijų programos trečio kurso studentas.

dar paklausiau, sakau: „Ar čia <...> dėstys apie tai, kaip realiai yra valstybės tarnyboj Lietuvoje panašiai“, nes aktuali problema, kaip atrodo, kokios yra tendencijos. Ir buvo pasakyta, kad, kaip atrodo jūs pamatysit patys, o čia bus teorija realiai. Na, ir taip buvo. Dėstoma, kokios yra teorijos, o ar tai siejasi su praktika, tai vėliau sužinosim...⁶.

Analizuoti atvejai skatina teorinius svarstymus dėl subjektyvių studento charakteristikas atspindinčių kliūčių studento profesinei identifikacijai studijų kryptyje. Pirma, studentai dar iki studijų neretai jau yra susiformavę išankstinių studijų universitete vaizdą, kuris neatitinka universitetinių studijų tikslų. Nepatenkinami išankstiniai lūkesčiai dėl studijų gali tapti kliūtimi, teorinių studijų svarbos būsimai profesinei veiklai suvokti bei individualiam pasirinktos krypties „paveikslui“ formuoti. Kita vertus, galima prielaida apie nepakankamai išvystytą studento gebėjimą analizuoti ir sintezuoti studijose įgyjamą teorinę informaciją, paverčiant ją žiniomis. Menka informacijos analizės ir sintezavimo kompetencija gali tapti kliūtimi profesinei identifikacijai studijų kryptyje formotis. Pirmosios hipotetinės kliūties⁷ poveikį minimizuoti galima studijose supažindinant studentą su universitetinių studijų esme ir reikšme studentui bei visuomenei. Antroji identifikuotoji išvestinė kliūtis⁸ skatina poreikį peržiūrėti ir parinkti taikomas edukacines priemones, siekiant išvystyti studento analizavimo ir sintezavimo gebėjimus, kurie leistų savarankiškai formotis savitą studijuoti pasirinktos krypties paveikslą.

Studijų dalykų turinio elementų persidengimas. Duomenų analizė išryškino, kad studento profesinei identifikacijai negatyvią įtaką darančiu elementu gali būti *studento nepasitenkinimas studijų kokybe*. Nepasitenkinimas studijų kokybe kyla esant neprasmingam studijų medžiagos atkartojamui, medžiagos persidengimui skirtinguose studijų dalykuose⁹:

...Vakar paskaitoj kursiokai sakau: „tai kiek kartų šitą sakinį girdėjai?“ <...> Toks malimas, atrodo, sukimasis vietoje prie to paties. Kiek galima - duokit ką nors kitaip, naujesnio, tos teorijos...¹⁰.

⁶ Ketvirto kurso studento pasisakymas.

⁷ Išankstinius lūkesčius dėl studijų universitete.

⁸ Informacijos analizės ir sintezės bei inkorporavimo į studento turimą žinių struktūrą kompetencijos stoka.

⁹ Tai yra, kai dėstytojai paskaitose atkartoja studentams iš ankstesnių dalykų žinomą medžiagą, pavyzdžiui, DBSP-1 studijų programos ketvirtojo kurso studentas: „...per visus metus tik keitėsi pavadinimai, bet realiai tai tas pats dalykas...“

¹⁰ citata iš DBSP-5 studijų programos trečiojo kurso studentės interviu.

Tais atvejais, kai studijų dalykų turiniai persidengia, studentas jaučiasi lyg pasiekęs studijuoti pasirinktos srities pažinimo proceso ribas. Vienas iš tyrimo dalyvavusių studentų teigė, jog, esant dalykų turinio persidengimui, nepriklausomai nuo studijuojamų dalykų visų studijų laikotarpiu ir, atitinkamai, įgyjamų žinių kiekio, nevyksta studento nuostatų į pasirinktą studijuoti kryptį kaita¹¹:

...per tuos, tarkime, per tuos 3,5 metų mes taip pasikalbame su draugais, tai ką mes galime atsakyti, ko mūsų paklausia, kas tai yra DBSP-1. Mes galime atsakyti lygiai taip pat, kaip gali sakyti bet kuris žmogus iš gatvės. Ten biurokratinė įstaiga, biurokratai, siuntinėja žmones...

Studentas nesusiformuoja holistinio supratimo apie studijuoti pasirinktą kryptį:

...Mes bendro vaizdo, kas iš tikrųjų tai yra, jo neturim... Nusiviliama studijomis: „...Tai, ką mes gavom, – tą pagrindinį supratimą istorijos pamokose mokykloje, tai mes gavome tiktais truputėli plačiau ir... Nežinau, kažkaip buvau labai nusivylus studijom...“

Vis dėlto studentų akcentuotos sąlyginai objektyvios kliūtys (dalykų turinio kartojimas ir persidengimas) išryškina ir kitas – subjektyviasias – kliūtis. Tyrimo rezultatai¹² leidžia formuluoti prielaidą apie studijose silpnai išvystytą studento kompetenciją analizuoti, sintezuoti ir integruoti informaciją į jau turimą žinių sistemą. Šios kompetencijos stoka gali tapti lemiamą kliūtimi studijų krypties paveikslui formotis.

Tyrimo rezultatai rodo, jog tais atvejais, kai studijų turinys projektuojamas taip, jog *studentas neatpažįsta studijų medžiagos koncentravimo į (ir apie) studijuojamą kryptį*, galimas studento sprendimas netęsti pasirinktos studijuoti krypties pažinimo po studijų¹³:

...galvoju: „i¹⁴ tikrai neisiu: nei aš jo suprantu, kas ten yra, nei kaip ten viskas...“

Studentas pasirenka atsitraukimo strategiją tuomet, kai žinių struktūra nėra paprasta tiek, kad jis suprastų bei sistemaiškai įsisavintų teikiamą informaciją ir ją paverstų žiniomis. Nesant į studijuoti pasirinktos krypties pažinimą fokusuotos studijų programos, studentas studijas palieka išgyvendamas

¹¹ Lyginant su studijų pradžioje turėtomis žiniomis apie studijuoti pasirinktą kryptį.

¹² Ypač aptartasis pavyzdys, kai studentas nesusiformuoja pilnutinio pasirinktos studijuoti krypties paveikslu.

¹³ T. y., nebetęsiant krypties aukštesnio lygmens studijų, pavyzdžiui, magistrantūros.

¹⁴ <studijų programos pavadinimas BDSP-1>.

profesinių žinių „bagažo“ stygių:

...aš tokia esu tiesiog „apibendrinta“, neturiu nieko <...> gal to tokio grynai susiejimo. Bet aš suprantu, dėstytojai sako, kad čia ne kolegija, čia mes negalim jum teigti to, bet vis tiek čia yra¹⁵: pakankamai konkre-tu ir labai siaura, kad labiau susiet su tų organizacijų...¹⁶

Vis dėlto šie tyrimo duomenys skatina kalbėti apie prielaidas, orientuotas į tris skirtingas proble-mas: pirma, studijų dalykų turinio išgryninimo stoką¹⁷; antra, studentų gebėjimo analizuoti ir sinte-zuoti informaciją stoką. Galima ir trečioji prielaida: išankstinių universitetinių studijų „realybės“ neatitinkančių lūkesčių netenkinimas. Studentas išgyvena nepasitenkinimą studijomis, kai jų programos turinys („tinklėlis“) sudaromas taip, jog studentas neidentifikuoja studijų krypties pažinimą skatinančių edukacinių elementų¹⁸:

...Visus ketverius metus, atrodo, laukiau, kol prasidės tas mokslas ir galų gale jis ne-prasidėjo...¹⁹.

Atsižvelgiant į išvardytąsias kliūtis, galima da-ryti prielaidas, jog studentų profesinei identifikacijai studijų kryptyje reikalinga:

- studijų programos „tinklėlio“ dalykų turinį orien-tuoti į studijų krypties pažinimą;
- pripažinti išskirtinį dėstytojo vaidmenį, formuo-jantis studento profesinei identifikacijai studijų kryptyje.

Studento ir dėstytojo sąveikos lygmuo. Tyri-mu nustatytos kliūtys, kylančios dėl *studento ir dėsty-tojo bendravimo komplikuotumo, dėstytojo profesio-nalumo stokos* ir šių veiksmų sąlygotos parinktos ir taikomos paskaitose didaktinės sistemos. Dėstytojo profesionalumo stokos sąvokoje inkorporuojami neišvystytos dėstytojo pedagoginės ir didaktinės kom-petencijų elementai bei išskirtinai aktualus dėstytojo identifikacijos su dėstomu dalyku stygius, kurie vei-kia studijų programos turinio įgyvendinimą.

Studento asmens charakteristikų lygmuo.

Duomenų analizė išryškino, jog *studento asmens cha-rakteristikų lygmeniu* aktualūs iš dalies objektyvūs ir subjektyvūs, tai yra emocijų lygmeniu pasireiškian-tys neigiami studento profesinės identifikacijos stu-dijų kryptyje elementai.

Aktualia studento profesinės identifikacijos studijų kryptyje kliūtimi tampa *studento paviršuti-niškas, gilumo stokojantis pasirinktos krypties pažini-mas*.

Ši problema ypač aktuali, kai studentas *nei-giamai save įsivertina tinkamumo pasirinktai studijų kryptčiai* aspektu. Kitaip tariant, suvokia, kad studen-to asmeninės charakteristikos neatitinka studijų kryp-ties praktikai keliamų reikalavimų arba atvirkščiai – studijų krypties teikiamos galimybės praktikoje gali tapti ribojančiu veiksniu studento savirealizacijai, todėl pasirinkta studijų programa studento netrau-kia.

Tyrimo rezultatai leidžia daryti prielaidą, jog studento profesinei identifikacijai studijose kliūtimi gali tapti studento įgyta profesinė patirtis. Ypač – ki-toje, nei pasirinkta studijuoti, krypties praktikoje. Kai studentas savo galimybes išbando bei teigiamai įsivertina kitose nei pasirinkta studijuoti profesinėse srityse, gali kilti abejonių dėl studento savęs tapatini-mo su studijuojama sritimi. Tai nutinka, kai, išbandęs savo galimybes kitoje profesinėje srityje, studentas suvokia, jog yra tinkamas dirbti ir kitoje nei pasirink-toji studijų kryptis srityje.

Kita vertus, tyrimo rezultatai atskleidė ir priešingą aptartajam variantą, kai studento profesinė identifikaciją studijų kryptyje neigiamai veikia *kon-traversiška studento patirtis* pasirinktos studijuoti krypties praktikoje bei tos patirties pagrindu susifor-muotas nepatrauklus praktiko paveikslas.

Taigi, studento asmens charakteristikų lygme-niu pasireiškiantys veiksniai yra ugdytu bei ugdy-musi valdomi elementai, todėl atsakomybę nereikia perkelti vien studentui. Duomenų analizė leidžia da-ryti prielaidą, jog studijose šių veiksmų raiška būtų minimizuota, jei būtų vykdoma išankstinė prevenci-ja. Prevencija vykdytina dviem kryptimis:

1. *Edukacinius veiksmus derinant su anstyvuojų profesiniu orientavimu*, būtent, neigiamus veiks-nius eliminuojant dar prieš studijų pradžią. Pa-vyzdžiui, potencialiems būsimiems studentams pristatant detalesnę ir išsamesnę studijų krypties paveikslą (akcentuojant teigiamus ir sudėtingus šios krypties praktikos aspektus), sudarant sąly-gas asmeniui save įsivertinti dėl tinkamumo studijų kryptčiai anksčiau nei vyksta atranka į pa-grindines studijas.
2. *Formuojant į studijų krypties pažinimą nukreiptą studijų curriculum turinį*. Pavyzdžiui, daugiau

¹⁵ <studijų programos pavadinimas BDSP-1>

¹⁶ DBSP-1 studijų programos ketvirtojo kurso studentas

¹⁷ Galbūt studentai nėra supažindinami su studijų progra-mos struktūra ir galutiniais programos rezultatais. Arba stokojama aiškaus studijuojamos krypties paveikslas pateikimo.

¹⁸ Pavyzdžiui, DBSP-1 studijų programos ketvirto kurso studentas: „...man atrodo, kad nėra tokios aiškios siste-mos, ką mes čia mokomės realiai...“

¹⁹ DBSP-1 studijų programos ketvirto kurso studentas.

dėmesio skiriant studijų „tinklelio“ vidiniam suderinamumui pagal tikslus ir įgyjamas kompetencijas. Kitaip tariant, detaliau apsvaustant studijų programos „tinklelio“ loginę struktūrą ir šios struktūros sąlygotus rezultatus profesinio ugdymo aspektu, arba dėmesį koncentruojant į praktikos elementus, konstruojant atskirų dalykų turinius.

Išvados

1. Nustatyta, kad studento profesinės identifikacijos socialinių mokslų krypties studijose kliūtys yra kompleksinės ir pasireiškia asmens charakteristikų, sąveikos ir studijų curriculum lygmenimis. Studento profesinės identifikacijos neigiamas veiksnys yra asmenybinių studento charakteristikų neatitikimas studijų krypties reikalavimų specifikacijai. Sąveikos lygmens kliūtimi gali tapti komplikotas studento ir dėstytojo bendravimas bei dėstytojo neprofesionalumas.
2. Edukaciniu požiūriu aktualiausias (nes koreguotinos ugdymo bei ugdymosi priemonėmis) yra sąveikos ir curriculum lygmenimis pasireiškiančios problemos. Studijų curriculum lygmeniu neigiami veiksniai atsiskleidžia sisteminio požiūrio stoka, konstruojant *studijų programos loginę struktūrą* (studijų programos „tinklelį“) bei *atskirų dalykų turinius*, ir nepakankamu dėmesiu *studijų curriculum įgyvendinimo kokybei*.
3. Šalutinis, tačiau socialinių mokslų studijų programų studento profesinėje identifikacijoje reikšmingas neigiamas veiksnys yra neindividualizuota priėmimo į pagrindines studijas sistema, ypač neracionali socialinės rūpybos, psichologijos, teisės atvejais.
4. Neigiamu veiksniumi studijose gali būti nepakankamai apgalvotai organizuojama studijų praktika, kai studentui dėl objektyvių priežasčių (tarkime, netiksliai numatytų laiko proporcijų studijuoti teorines koncepcijas ir praktikos paskirstymo) nesudaroma reali galimybė pažinti praktikos specifika elementus.
5. Formuojant ir įgyvendinant studijų curriculum turinį, reikšmingiausi neigiami veiksniai yra turinio defragmentacija, persidengimas ir nepakankamas dėmesys studijų krypties pristatymui paskaitose. Šiame kontekste išryškėja dėstytojo profesionalumo stoka ir nepakankamai išvystytų studento mokymosi kompetencijų (ypač – informacijos analizės ir sintezavimo) problema.
6. Tyrimas išryškino, jog studentui nesuprantama studijų curriculum sudarymo logika, neprofesionalus ugdymo turinio įgyvendinimas, per menka

orientacija į studijų krypties pažinimą bei menkai išvystyta studento informacijos analizės, sintezės ir integravimo į jau turimą žinių sistemą kompetencija lemia studento emocinį bei kognityvinį atsitraukimą nuo studijų turinio, o tai skatina motyvacijos studijuoti mažėjimą.

7. Studentas patiria kliūčių, siekdamas pažinti studijų sritį, nesusiformuoja studijuojamos srities paveikslo. Nesėkmingai studijuodamas profesines teorines koncepcijas, studentas nenusistato studijų prasmės sau, galimas studento sprendimas netęsti pasirinktos studijuoti krypties pažinimo po studijų. Taigi, sutrinka studento profesinės identifikacijos studijų kryptyje procesas.

Literatūra

1. Augustinaitis A., 2002, *Žinių visuomenės transdalykinė mokymo sandara. Informacijos mokslai*. Nr. 23. P. 39–51.
2. Balžakienė J., 2002, Studentų profesinio kryptingumo ugdymas aukštojoje sporto mokykloje studijuojant užsienio kalbas. *Daktaro disertacija*. Vilniaus pedagoginis universitetas.
3. Brott P., Myers J., 1999, Development of professional school counselor identity: A grounded theory. *Professional School Counseling*. Vol. 2. P. 339–348.
4. Brott P., Kajs L., 2001, Developing the Professional Identity of First-Year Teachers Through a “Working Alliance”. Available from the Internet: <<http://www.alt-teachercert.org/Working%20Alliance.html>>. [Cited 2005 11 28].
5. Dobrow S., Higgins M., 2005, Developmental networks and Professional identity: a longitudinal study. *Career Development International*. Vol. 10. P. 567–583. Available from the Internet: <<http://www.emeraldinsight.com/Insight/ViewContentServlet?Filename=Published/EmeraldFullTextArticle/Articles/1370100611.html>>. [Cited 2006 04 27].
6. Eriksen T., 2004, Gendered professional identity and professional knowledge in female health education—put into perspective by a follow-up study (1987–2002). *Gendered professional identity and professional knowledge – NORA*. Vol. 1 (12). P. 20–30.
7. Hansen J. T., 2003, Including Diagnostic Training in Counseling Curricula: Implications for Professional Identity Development. *Counselor Education and Supervision*. Vol. 43. P. 96–107.
8. Holden, Harte, 2004, New graduate engagement with “professional development”. *Journal of European Industrial Training*. Vol. 28 (2/3/4). P. 272–282.
9. Ikiugu M., Rosso, H., 2003, Facilitating professional identity in occupational therapy students. *Occupational Therapy International*. Vol. 10(3). P. 206–225.
10. Jurašaitė-Harbisson E., 2005, Reconstructing teacher’s professional identity in a research discourse: a professional development opportunity in an informal setting. *Trames*. Vol. 9(59/54). P. 159–176.
11. Krabi K., 2006, University teacher’s professional

- identity construction as learning. Paper was presented at ESREA Life History and Biography Network, 2–5 March, 2006: Transitional Spaces, Transitional Processes and Research, Volos, Greece. Available from Internet: <<http://esrea2006.ece.uth.gr/downloads/krabi.doc>>. [Cited 2006 05 18].
12. Kregždė, 1988, *Profesinio kryptingumo formavimosi psichologiniai pagrindai*. Kaunas: Šviesa.
 13. Loui M., 2005, Ethics and Development of Professional Identities of Engineering Students. *Journal of Engineering Education*. Vol. 94. No. 4. P. 383–390.
 14. McMichael A., 2000, Professional identity and continuing education: a study of social worker in hospital settings. *Social work education*. Vol. 19. No. 2. P. 175–182.
 15. Navaitienė J., 2000, Būsimųjų pedagogų profesinis kryptingumas ir branda. *Daktaro disertacija*. Vilniaus pedagoginis universitetas.
 16. Nelson K., Jackson S., 2003, Professional Counselor Identity Development: A Qualitative Study of Hispanic Student Interns. *Counselor Education and Supervision*. Vol. 43. PP. 1–14.
 17. Olesen H., 2001, Professional Identity as Learning Process in Life Histories. *Journal of Workplace Learning*. Vol. 13. No. 7 / 8. P. 290–298. [cit. 2006 03 10]. Available from the Internet: <<http://www.emeraldinsight.com/Insight/ViewContentServlet?Filename=Published/EmeraldFullTextArticle/Articles/0860130703.html>>.
 18. Pukelis K., 2002, Karjeros projektavimo gebėjimai žinių visuomenėje: nauji iššūkiai profesiniam konsultavimui ir karjeros planavimui. *Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos*. Nr. 6. P. 1–11.
 19. Roberts L., 2000, Shifting Identities: an investigation into student and novice teachers' evolving professional identity. *Journal of Education for Teaching*. Vol. 26, No. 2.
 20. Sachs J., 2001, Teacher professional identity: competing discourses, competing outcomes. *Educational policy*. Vol. 16. No. 2. P. 149–161.
 21. Stanišauskienė V., 2004, *Rengimosi karjerai proceso socioedukaciniai pagrindai*. Kaunas: Technologija.
 22. Urbonienė A., 2004, Studijuojančių socioedukacinio darbo specialybės profesinio pasirinkimo motyvacija ir jos vystymosi edukacinės prielaidos. *Daktaro disertacija*. Kauno technologijos universitetas.
 23. Vainilavičiūtė V., 2000, Tikybos mokytojų identitetas – kelias į profesinį rengimą. *Soter*. Nr. 6 (34). P. 193–201.
 24. Žydžiūnaitė V., Jonušaitė S., 2007, Fenomenografija – kokybinės diagnostikos metodas: metodologinis pagrindimas. *Pedagogika*. Nr. 85. P. 76–80.
 25. Žydžiūnaitė V., 2005, Qualitative diagnostics of professional identity development in vocational education and training: congruences and disconnections. EDUCATION-LINE. [Serial Online], 1–20. Available at: <<http://www.leeds.ac.uk/educol/documents/142829.htm>>.
 26. Žydžiūnaitė V., Saulėnienė S., 2006, *Profesinio identiteto vystymas aukštojoje neuniversitetinėse studijose: studentų patirtys*. Respublikinės konferencijos medžiaga. Kaunas: Kauno kolegija. P. 199–208.

FACTORS LIMITING FORMATION OF PROFESSIONAL IDENTITY OF UNMIVERSITY STUDENTS IN SOCIAL SCIENCES FIELD

Simona Jonušaitė, Vilma Žydžiūnaitė

Summary

The article presents the results of a qualitative research into factors limiting formation of professional identity of students who study in social sciences field. In the research participated forty two Lithuanian students from six study programmes: sociology, social work and social pedagogy, psychology, law and management, business management and administration and public administration. Data was collected using semi-standardised interview method. Phenomenography was used to analyse the data.

The aim of the research is to identify and describe factors that limit professional identity formation of students of Social Sciences field. The problem questions raised in the research are: *What factors in the field of studies can be described as limiting student's professional identity? On what level do they appear?*

Phenomenography analysis was helpful in identifying and describing negative factors of student's professional identity formation during studies. It shows that negative factors emerge on few levels, such as personal characteristics of a student, student and teacher interaction level, and studies' curriculum. From the educational point of view, the most significant negative factors are: lack of systemic point of view in logics of creating the study curriculum and content of particular studies' subjects, as well as lack of professional implementation of study curriculum. There were also identified secondary factors, for example: non-individualised studies admission procedures and non-rational studies practise. Research results show that in a process of studies curriculum construction the most significant factors are fragmentary reiteration of content in various studies' subjects, as well as lack of presentation of the studies field and profession during lectures. Thus problems of lack of expertise of a teacher as well as insufficiently developed learning competencies of a student (and especially considering the lack of abilities to analyse and synthesize information) arise as second rank factors.

The research results also show that a student loses interest in studies in those cases when there is no clear focus on

the profession, when a student does not understand the logics of the studies' curriculum, or there is unprofessional realization of curriculum in particular studies' subjects, as well as when student has no well-developed information analysis and systematizing skills, one does not know how to create individual knowledge system. Thus student's emotional and cognitive distancing from the learning topics is followed by decreased study motivation. In this case the student encounters obstacles to get familiar with professional field and does not create a picture of the profession. If a student fails in studying professional theoretical concepts, then he cannot define the meaning of studying for himself. Decision not to continue working in the professional field after completing studies can come as a result in this case. Thus process of formation of professional identity of a student of social sciences field stops.

Keywords: student's professional identity formation during studies, limiting factors of professional identity formation at university, professionalization.

SOCIALINIUS MOKSLUS STUDIJUOJANČIŲ UNIVERSITETO STUDENTŲ PROFESINĖS IDENTIFIKACIJOS FORMAVIMĄSI RIBOJANTYS VEIKSNIAI

Simona Jonušaitė, Vilma Žydžiūnaitė

Anotacija

Straipsnyje pagrindžiamas socialinių mokslų krypties studijų programą studijuojančio studento profesinės identifikacijos tyrimo aktualumas. Pristatomi kokybinio tyrimo rezultatai, pusiau struktūruoto (pusiau standartizuoto) interviu metodu apklaustus keturiasdešimt du trečiojo ir ketvirtojo kurso studentus skirtinguose Lietuvos universitetuose studijuojančius socialinių mokslų srities studijų programas. Tyrime dalyvavo sociologijos, psichologijos, socialinio darbo, socialinės edukologijos, teisės ir valdymo, vadybos ir verslo administravimo bei viešojo administravimo studijų programų studentai. Fenomenografinės analizės metodu nustatyti ir apibūdinti neigiami studento profesinės identifikacijos studijų kryptyje veiksniai, pasireiškiantys keliais lygmenimis (pavyzdžiui, studento, studento ir dėstytojo sąveikos, studijų curriculum), išryškinant pasekmes ir galimus edukacinius sprendimų būdus. Tyrimo problema charakterizuojama dviem klausimais: *Kokius veiksnius galima vadinti ribojančiais studento profesinę identifikaciją studijų kryptyje? Kokiu lygmeniu jie pasireiškia?*

Nustatytos, kompleksinės studento profesinės identifikacijos socialinių mokslų krypties studijose kliūtys, kurios išryškėja asmens charakteristikų, sąveikos ir studijų curriculum lygmenimis. Edukaciniu požiūriu aktualiausias yra sąveikos ir curriculum lygmenimis pasireiškiančios problemos. Studijų curriculum lygmeniu neigiami veiksniai atskleidžia sisteminio požiūrio stoka, konstruojant studijų programos loginę struktūrą (studijų programos „tinklelį“) bei atskirų dalykų turinius, ir nepakankamą dėmesį studijų curriculum įgyvendinimo kokybei. Nustatyti šalutiniai veiksniai (pavyzdžiui, neindividualizuota priėmimo į pagrindines studijas sistema, nepakankamai apgalvotai organizuojama studijų praktika). Formuojant ir įgyvendinant studijų curriculum turinį, reikšmingiausi neigiami veiksniai yra turinio defragmentacija, persidengimas ir nepakankamas dėmesys studijų krypties pristatymui paskaitose. Šiame kontekste išryškėja dėstytojo profesionalumo stoka ir nepakankamai išvystytą studento mokymosi kompetencijų (ypač – informacijos analizės ir sintezavimo) problema.

Tyrimas išryškino, jog studentui nesuprantama studijų curriculum sudarymo logika, neprofesionalus ugdymo turinio įgyvendinimas. Per menką orientaciją į studijų krypties pažinimą bei menkai išvystytą studento informacijos analizės, sintezės ir integravimo į jau turimą žinių sistemą kompetencija lemia studento emocinį bei kognityvinį atsitraukimą nuo studijų turinio, o tai skatina motyvacijos studijuoti mažėjimą. Studentas patiria kliūčių, stengdamasis pažinti studijų sritį, nesusiformuoja studijuojamos srities paveikslas. Nesėkmingai gilindamasis į profesines teorines koncepcijas, studentas neižvelgia studijų prasmės, todėl, galimas studento sprendimas netęsti pasirinktos studijuoti krypties pažinimo po studijų. Taigi, sutrinka studento profesinės identifikacijos studijų kryptyje procesas.

Prasminiai žodžiai: studento profesinė identifikacija, neigiami profesinio identiteto formavimosi veiksniai universitete, profesionalizacija.

Įteikta 2009-03-02